

EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 20.5.2015
COM(2015) 219 final

POROČILO KOMISIJE SVETU IN EVROPSKEMU PARLAMENTU

Stanje narave v Evropski uniji

Poročilo o stanju in trendih za habitatne tipe in vrste, ki jih zajemata direktivi o pticah in habitatih, za obdobje 2007–2012 v skladu z zahtevo iz člena 17 direktive o habitatih in člena 12 direktive o pticah

1. UVOD

1.1. OZADJE

Evropejci živimo na enem najgosteje poseljenih območij na svetu, ki ima dolgo zgodovino rabe zemljišč. To močno vpliva na naravo in je ustvarilo raznolike kulturne krajine, v katerih prebiva veliko rastlinskih in živalskih vrst. Vendar pa je razvoj, zlasti v 20. stoletju, povzročil tudi obsežno uničenje narave. Med letom 1900 in sredino osemdesetih let 20. stoletja je zaradi spremembe rabe zemljišč, razvoja infrastrukture, onesnaževanja in širjenja mestnih območij Evropa že izgubila dve tretjini mokrišč¹ in skoraj tri četrtine peščenih sipin in resave.

Ta izguba naravnega kapitala je zelo zaskrbljujoča. Od narave so odvisni naša pridelava hrane, energija, surovine, zrak in voda, ki omogočajo življenje. Poleg tega je narava osrednji gospodarski dejavnik, ki prispeva h gospodarstvu na načine, ki jih šele začenjamo v celoti razumeti, in zagotavlja storitve, ki so ključnega pomena za ohranjanje ter ustvarjanje delovnih mest in rasti. Je tudi vir navdiha, znanja, prostor za rekreacijo in sestavni del naše kulturne dediščine.

Direktivi o pticah² in habitatih³ sta glavna zakonodajna instrumenta za zagotavljanje ohranjanja in trajnostne rabe narave v EU, zlasti v okviru omrežja območij velikega pomena za ohranjanje biotske raznovrstnosti Natura 2000. Ti direktivi sta ključna elementa strategije EU za biotsko raznovrstnost, katere namen je doseči krovni cilj EU, in sicer „zaustaviti izgubo biotske raznovrstnosti in degradacija ekosistemskih storitev v EU do leta 2020 in jih, kolikor je mogoče, obnoviti“. So tudi bistvenega pomena za izpolnjevanje skupnih obveznosti EU v okviru Konvencije o biološki raznovrstnosti, sklenjene oktobra 2010 v Nagoyi.

1.2. NAMEN POROČILA

Kakovostno znanje o stanju in trendih za habitate in vrste, zaščitene z direktivama, je temelj za učinkovito izvajanje direktiv. To poročilo izpolnjuje pravno zahtevo, v skladu s katero mora Komisija redno ocenjevati napredek pri izvajanju direktiv na podlagi spremljanja in poročanja s strani držav članic.

To poročilo opisuje glavne rezultate za obdobje poročanja 2007–12 in predstavlja najvišjo raven sodelovanja med državami članicami in evropskimi institucijami doslej. Podlaga za to poročilo je edinstvena podatkovna baza⁴ o naravi EU, ki vključuje več kot 17 000 podatkovnih nizov ter ocen posameznih vrst in habitatov. Vsebuje informacije o statusu približno 450 prosto živečih vrst ptic, 231 habitatnih tipov in več kot 1 200 drugih vrst, ki so v interesu Skupnosti. Čeprav je to samo del celotne biotske raznovrstnosti v EU, je zelo pomemben vzorec, ki odraža grožnje in pritiske na biotsko raznovrstnost v državah članicah.

Po zaslugi učinkovitejšega poročanja je prvič mogoče predstaviti in oceniti rezultate v okviru obeh direktiv skupaj, pa tudi natančneje proučiti prispevek omrežja Natura 2000 k stanju narave in z njo povezanim trendom. To poročilo na kratko povzema izčrpne in podrobne

¹ Sporočilo Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu „O smotni rabi in ohranjanju močvirij“- COM(1995) 189 final, 29.5.1995.

² Direktiva 2009/147/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. novembra 2009 o ohranjanju prosto živečih ptic.

³ Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst.

⁴ Vsebinsko je mogoče prenesti s podatkovnega centra za biotsko raznovrstnost Evropske agencije za okolje (EEA) (<http://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/dc>).

informacije ter temelji na poglobljenih analizah Evropske agencije za okolje (EEA)⁵, ki zagotavlja tudi dodatne metodološke podrobnosti.

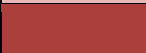

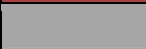
Rezultati te ocene bodo zagotovili ključen vpogled in znanje, ki bosta podprla morebitne nadaljnje ukrepe, potrebne za doseg ciljev direktiv o pticah in habitatih, ter izboljšala njihov prispevek k uresničevanju ciljev strategije EU za biotsko raznovrstnost za leto 2020.

Ko proučujemo, kako se je spremenilo stanje nekaterih habitatov in vrst, je pomembno poudariti, da je bila v času, ko so bili navedeni v direktivah, večina habitatov in vrst že v kritičnem stanju, kar je pomenilo, da bo treba vložiti veliko časa in prizadevanj za zagotovitev njihovega okrevanja. Obstajajo tudi omejitve zaradi časovne vrste le dveh obdobjih poročanja v skladu z direktivo o habitatih.

2. OCENJEVANJA STANJA – KAKO SE IZVAJAJO

2.1. Ocenjevanje stanja ohranjenosti habitatov in vrst (direktiva o habitatih)

Ukrepi, sprejeti na podlagi direktive o habitatih, so namenjeni „vzdrževanju ali obnovitvi ugodnega stanja ohranjenosti naravnih habitatov in prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst v interesu Skupnosti“. V Direktivi je izraz „stanje ohranjenosti“ opredeljen glede na več dejavnikov: obseg, populacija, območje habitata, primernost habitata za vrste, struktura in delovanje habitatov ter obeti za prihodnost. Ti tvorijo osnovo za zbiranje podatkov. Za vsak habitat in vrsto se vsak od teh dejavnikov oceni z ugodno,⁶ nezadostno⁷ ali slabo⁸ (ali neznano) v skladu z dogovorjeno ocenjevalno matriko, kar pomeni, da se splošna ocena stanja ohranjenosti deli v 4 razrede. Za habitate in vrste v neugodnem stanju so bile ugotovljene 4 vrste trendov stanja (tabela 1).

Razred stanja ohranjenosti	Barva	Trend stanja ohranjenosti (obdobje 2007–2012)	Barva
ugodno		se izboljšuje	
neugodno – nezadostno		stabilno	
neugodno – slabo		se slabša	
ni znano		ni znano	

Tabela 1 – barvne kode za razrede in trende stanja ohranjenosti za habitate in vrste

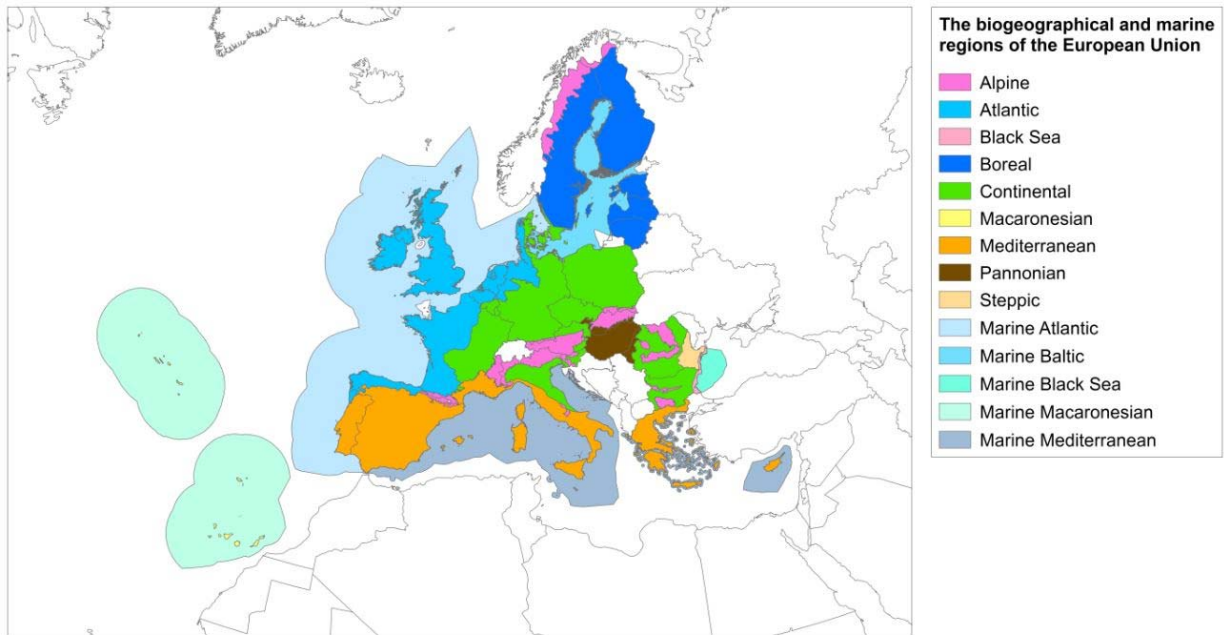
Da se omogoči smiselna primerjava med državami članicami, je Evropa razdeljena na 9 biogeografskih kopenskih in 5 morskih regij, ki imajo podobne ekološke razmere (zemljevid 1). Države članice, katerih ozemlje vključuje več kot eno biogeografsko regijo, so predložile ločeno oceno za vsako biogeografsko regijo ter za vsako vrsto in habitatni tip, ki se pojavlja na njihovem ozemlju.

⁵ Poročilo EEA št. 2/2015 – Stanje narave v EU: Rezultati poročanja v okviru direktiv o naravi 2007–2012.

⁶ Habitatni tip ali vrsta je uspešna (po kakovosti in količini) in ima za to dobre možnosti tudi v prihodnosti.

⁷ Potrebna je sprememba upravljanja za vrnitev habitatnega tipa v ugodno stanje, vendar v bližnji prihodnosti ni nevarnosti izumrtja.

⁸ Stanje habitatnega tipa še zdaleč ni dobro ali pa obstaja celo resna nevarnost izumrtja (vsaj na regionalni ravni).

Zemljevid 1 — biogeografske in morske regije EU27 za obdobje poročanja 2007–12⁹

Poleg ocen, ki so jih pripravile države članice, sta na biogeografski ravni EU podatke zbrala in ocenila tudi EEA in njen Evropski tematski center za biotsko raznovrstnost (ETC-BD).

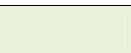
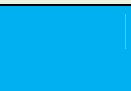

2.2. Ocenjevanje stanja in trendov populacije za vrste ptic (direktiva o pticah)

V zvezi z direktivo o pticah, katere namen je zaščititi vse vrste prosto živečih ptic v EU, so države članice prvič predložile podatke o velikosti in trendih populacije na svojem nacionalnem ozemlju. Stanje populacije je bilo ocenjeno samo na ravni EU. Razredi stanja, ki se uporabljajo za ptice, temeljijo na znanstvenih merilih, razvitih za ugotavljanje tveganja izumrtja, ki so bila uporabljena za vzpostavljanje rdečih seznamov vrst Mednarodne zveze za ohranjanje narave (IUCN). Za trend populacije negotovih vrst, ki se nanaša na obdobje 2001–2012¹⁰, so bile ugotovljene 4 vrste trendov populacije (tabela 2).

⁹ Poročilo velja za EU27, saj se nanaša na čas pred pristopom Hrvaške.

¹⁰ Z državami članicami je bilo dogovorjeno 12-letno obdobje trendov, saj bi bilo 6 let prekratko obdobje za ugotavljanje pomembnih trendov populacije.

Razred stanja populacije EU	Barva
varno	
potencialno ogroženo, upadajoče ali osiromašeno	
ogroženo (tj. občutljivo, ogroženo, kritično ogroženo, izumrlo na regionalni ravni)	
ni znano ali ni ocenjeno	

Trend populacije ¹¹	Barva
rastoče	
stabilno	
spremenljivo	
upadajoče	
ni znano	

Tabela 2 – barvne kode za razrede stanja populacije EU in trende populacije za vrste ptic

2.3. UPORABA TRENDOV

Analiza na ravni EU temelji na združevanju podatkov, ki jih predložijo države članice. To pomeni, da veliko primerov pozitivnega razvoja, doseženega na lokalni, regionalni ali celo nacionalni ravni, s tega širšega vidika morda ne bo vidnih. Sprememba enega razreda stanja ohranjenosti/populacije v naslednjega prav tako zahteva pomembne spremembe enega ali več posameznih dejavnikov/meril, kar je težko doseči v kratkem obdobju 6 let. Posledično bi lahko dolgoročne spremembe (izboljšanja ali poslabšanja), ki niso dovolj velike, da bi sprožile spremembo razreda stanja, lahko ostale neopažene, če so prikazane samo informacije o dejanskem stanju. Zato to poročilo poleg informacij o stanju navaja tudi informacije o trendih stanja ohranjenosti za elemente direktive o habitatih v obdobju 2007–2012 in informacije o trendih populacije ptic v obdobju 2001–2012. V oddelku 6 o omrežju Natura 2000 so predstavljeni tudi dolgoročni trendi populacije ptic (za obdobje 1980–2012).

3. STANJE OHRANJENOSTI IN TRENDI

3.1. IZČRPNOST IN KAKOVOST PODATKOV

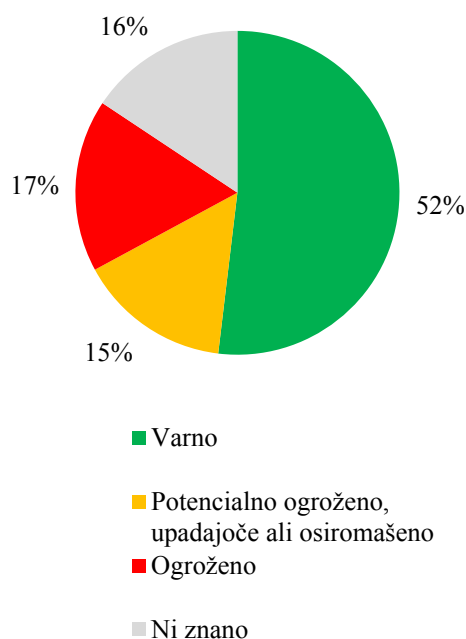
Od zadnjega obdobja poročanja je bil dosežen velik napredek na področju razpoložljivosti, kakovosti in standardizacije informacij v skladu z direktivo o habitatih. Število ocen „ni znano“ na ravni EU je bilo prepolovljeno (z 18 % na 7 % za habitate in z 31 % na 17 % za vrste, ki niso ptice). Tudi poznavanje populacij in trendov ptic se je v zadnjem desetletju pomembno izboljšalo, kar omogoča veliko boljše in bolj ciljno usmerjene ukrepe za ohranjanje narave.

Vendar pa se stopnja skladnosti in kakovost podatkov v nacionalnih poročilih razlikuje in ju je mogoče prek ciljno usmerjenih programov za spremljanje še izboljšati. Morski habitati in vrste so še vedno najmanj znani in njihovo spremljanje zahteva precejšnja dodatna prizadevanja. Z zagotavljanjem večje skladnosti na tem področju z okvirno direktivo o morskimi strategiji bi se moralo to stanje izboljšati.

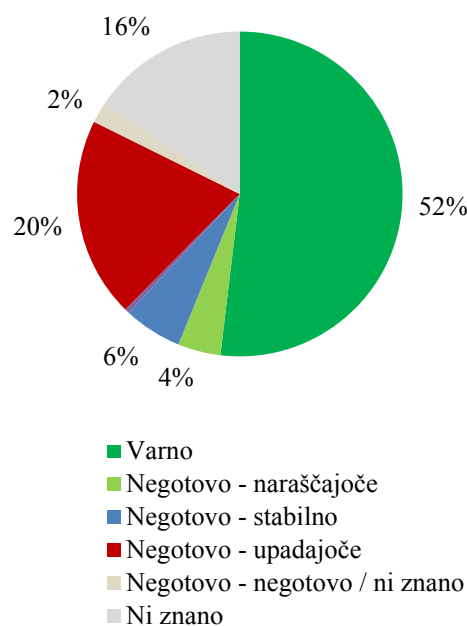
¹¹ Kratkoročno obdobje trendov: 2001–2012, dolgoročno obdobje trendov: 1980–2012

3.2. VSE VRSTE PTIC

Stanje več kot polovice vseh prostoživečih vrst ptic je bilo ocenjeno kot varno. Približno 15 % vrst ptic je potencialno ogroženih, upadajočih ali osiromašenih, 17 % vrst pa je ogroženih (Slika 1). Kratkoročni trendi populacije vrst ptic kažejo, da je samo 4 % vrst negotovih, vendar naraščajo, medtem ko je 6 % negotovih in stabilnih, 20 % pa je negotovih in upadajo (Slika 2).

Slika 1 – stanje populacije ptic

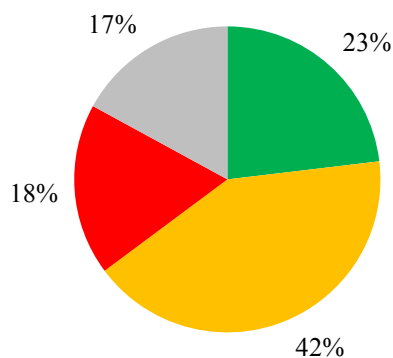

Slika 2 – stanje populacije ptic z dodanimi kratkoročnimi trendi populacije za negotove vrste ptic

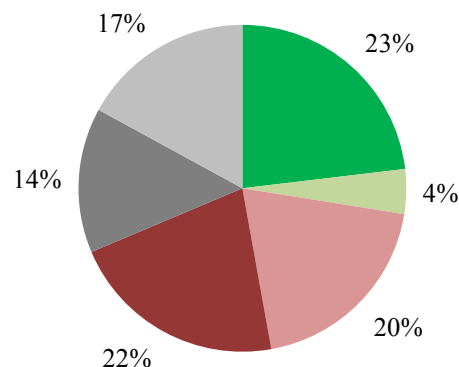
Zdi se, da nekaterim vrstam ptic koristijo ciljno usmerjeni ohranitveni ukrepi, katerih namen je prilagajanje praks rabe zemljišč, zlasti na območjih omrežja Natura 2000. Na primer kmetijsko okoljski programi in programi za gospodarjenje z zemljišči, ki jih uspešno izvajajo Španija, Portugalska, Avstrija, Madžarska in Nemčija, so pripomogli k okrevanju velike droplje (*Otis tarda*), vrste, ki je odvisna od odprte krajine (travišča, stepe in nemotene obdelovalne površine) in v drugih delih Evrope izginja. Kljub izrazitemu upadu populacije v nekaterih državah EU se je populacija belohrbtega detla (*Dendrocopos leucotos*), ki je močno odvisen od starega in odmrlega drevja listavcev, povečala na Finskem, in sicer po zaslugi spreminjanja praks gospodarjenja z gozdovi na območjih Natura 2000. Populacije več vrst ptic ujed, vključno z vzhodnim kraljevim orlom (*Aquila heliaca*), so narasle po zaslugi ukrepov, kot je ohranjanje gnezdišč in upravljanje habitatov.

3.3. VRSTE V INTERESU SKUPNOSTI (DIREKTIVA O HABITATIH)

Približno 23 % ocen vrst na ravni EU izkazuje ugodno stanje, medtem ko je 60 % neugodnih, od teh pa 18 % neugodnih – slabih. Kar zadeva trende stanj, je 60 % neugodnih ocen sestavljenih iz 4 %, ki se izboljšujejo, 20 %, ki so stabilni, 22 %, ki se slabšajo, in 14 %, pri katerih trendi niso znani (sliki 3 in 4).

■ Ugodno
■ Neugodno - neprimerno
■ Neugodno - slabo
■ Ni znano

■ Ugodno
■ Neugodno - se izboljšuje
■ Neugodno - stabilno
■ Neugodno - se slabša
■ Neugodno - neznan trend
■ Ni znano

Slika 3 – stanje ohranjenosti vrst

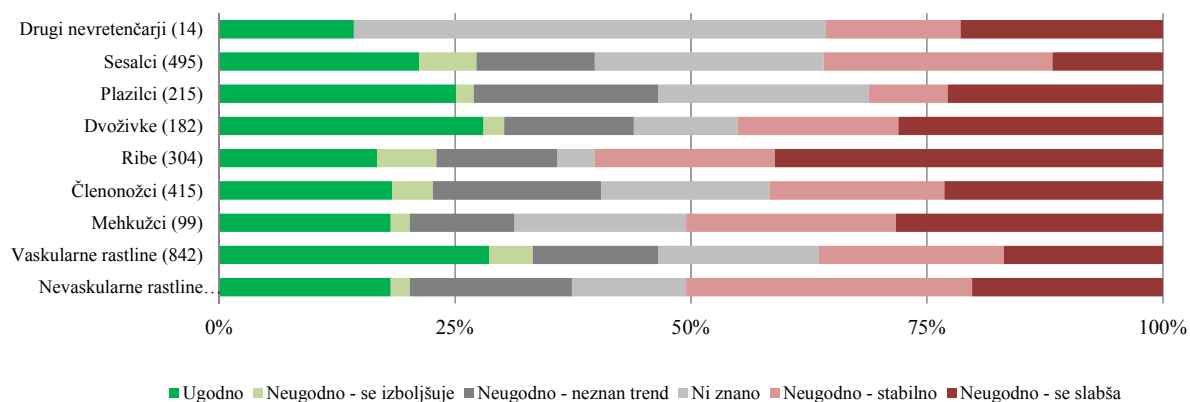
Slika 4 – stanje ohranjenosti vrst in trendi za tiste, ki so bile ocenjene kot neugodne

Najvišji delež ugodnih ocen za kopenske biogeografske regije je bil ugotovljen za Črno morje (32 %) in alpske regije (31 %), medtem ko imata borealna in atlantska regija največji delež neugodnih – slabih ocen (29 % oziroma 32 %). Čeprav za morske regije obstaja manj ocen vrst, je delež neznanih ocen pri teh veliko višji (do 88 % v makaronezijskem območju). Regija Baltskega morja kaže najslabše stanje s 60 % neugodnih – slabih ocen, sledi pa ji črnomska regija (33 %).

Vaskularne rastline in dvoživke kažejo z 29 % oziroma 28 % najvišji delež ugodnih ocen (slika 5). Veliko slabega stanja/trendov slabšanja beležimo za vrste, povezane z vodnimi okolji, kot so reke, jezera in mokrišča. To je v skladu z ugotovitvijo, da za sladkovodne habitate večinoma velja neugodno – nezadostno stanje ohranjenosti. Grozijo jim spremembe hidrološkega delovanja, ki jih povzroča človek, izguba povezljivosti, kanalizacija, odstranjevanje usedlin ter evtrofikacija in onesnaževanje.

Veliko vrst, kot so ribe selivke, povezanih s sladkovodnimi habitati, zaskrbnjuje upada. Vendar pa so obsežni partnerski projekti za ribe selivke, kot npr. za bolene (*Aspius aspius*) na Švedskem in za atlantske čepe (*Alosa alosa*) v Nemčiji, uspešno okrepili populacije, in sicer

tako, da so obnovili vodne tokove in z izgradnjo prehodov za ribe odstranili ovire pri selitvi. V Avstriji je odpravljanje ovir pri selitvi rib v zgornji Donavi izboljšalo selitvene možnosti za sulce (*Hucho hucho*) in druge ogrožene vrste rib.

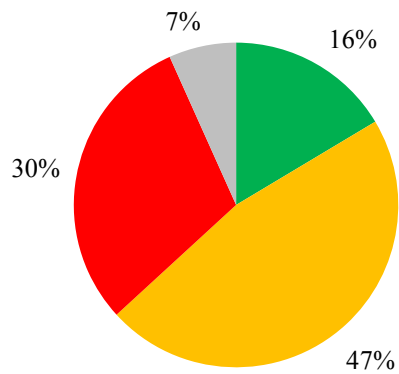

Slika 5 – stanje ohranjenosti in trendi za vrste po taksonomskih skupinah

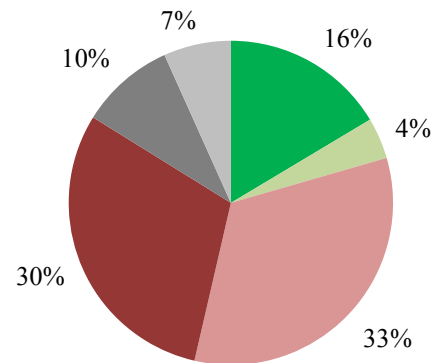
3.4. HABITATNI TIPI

Stanje in trendi ohranjenosti habitatov so slabši kot pri vrstah. To je verjetno zato, ker je tradicija ukrepov za ohranjanje vrst bolj vzpostavljena, ter zato, ker je okrevanje vrst manj zapleteno in so rezultati hitreje vidni. Na ravni celotne EU je 16 % ocen habitatov ugodnih, medtem ko je več kot tri četrt habitatov neugodnih, od tega 30 % neugodnih – slabih. Kar zadeva trende stanj, je 77 % neugodnih ocen sestavljenih iz 4 %, ki se izboljšujejo, 33 %, ki so stabilni, 30 %, ki se slabšajo, in 10 %, pri katerih trendi niso znani (sliki 6 in 7).

■ Ugodno
 ■ Neugodno - neprimerno
 ■ Neugodno - slabo
 ■ Ni znano

■ Ugodno
 ■ Neugodno - se izboljšuje
 ■ Neugodno - stabilno
 ■ Neugodno - se slabša
 ■ Neugodno - neznan trend
 ■ Ni znano

Slika 6 – stanje ohranjenosti habitatov

Slika 7 – stanje ohranjenosti in trendi za habitate v neugodnem stanju

Medtem ko imata atlantska in borealna biogeografska regija največji delež neugodnih – slabih ocen (obe 51 %), je v teh dveh regijah dosežen tudi največji delež izboljšanja (11 % oziroma 10 %). Čeprav je na primer stanje obalnih lagun v atlantski regiji Danske še vedno neugodno – slabo, so ciljno usmerjeni ukrepi projektov LIFE in kmetijsko-okoljske sheme pomagale obnoviti nekatere obalne lagune in okoliške obalne travnike. V Latviji, ki je del borealne regije, se širijo in na splošno izkazujejo pozitiven trend suhe peščene resave. Te so večinoma zaščitene v okviru omrežja natura 2000 in so vključene v projekte LIFE in inovativno partnerstvo z upravniki območij za vojaško usposabljanje. Uspešna obnova sredozemskih slanih travnišč v Sloveniji z zagotavljanjem tradicionalnih dejavnosti v solinah in drugih ukrepov za upravljanje je omogočila izboljšanje stanja ohranjenosti tega habitatnega tipa.

3.5. NAPREDEK PRI DOSEGANJU CILJA ŠT. 1 STRATEGIJE ZA BIOTSKO RAZNOVRSTNOST

Glavni cilj strategije EU za biotsko raznovrstnost je zaustaviti izgubljanje biotske raznovrstnosti in degradacijo ekosistemskih storitev v EU do leta 2020 ter jih obnoviti, kolikor je mogoče. Cilj št. 1 strategije določa merljive cilje za izboljšanje stanja ohranjenosti habitatov in vrst, ki jih ščitita direktivi o naravi. Z uporabo poročila za leto 2009, pripravljenega v skladu z direktivo o habitatih, in oceno stanja „Ptice v EU“ iz leta 2004¹² kot referenčnih vrednosti, so bili določeni naslednji cilji:

¹² BirdLife International (2004) Birds in the European Union: a status assessment. Wageningen, The Netherlands: BirdLife International.

- 100 % več ocen habitatov (34 %) in 50 % več ocen vrst (25,5 %) v skladu z direktivo o habitatih z ugodnim ali izboljšanim stanjem ohranjenosti; in
- 50 % več ocen vrst (78 %) v skladu z direktivo o pticah z varnim ali izboljšanim stanjem.

Ti cilji so temeljili na optimalnem, vendar uresničljivem scenariju, ki je predvideval, da države članice v celoti izvajajo ukrepe v skladu z direktivama za izboljšanje stanja ohranjenosti.

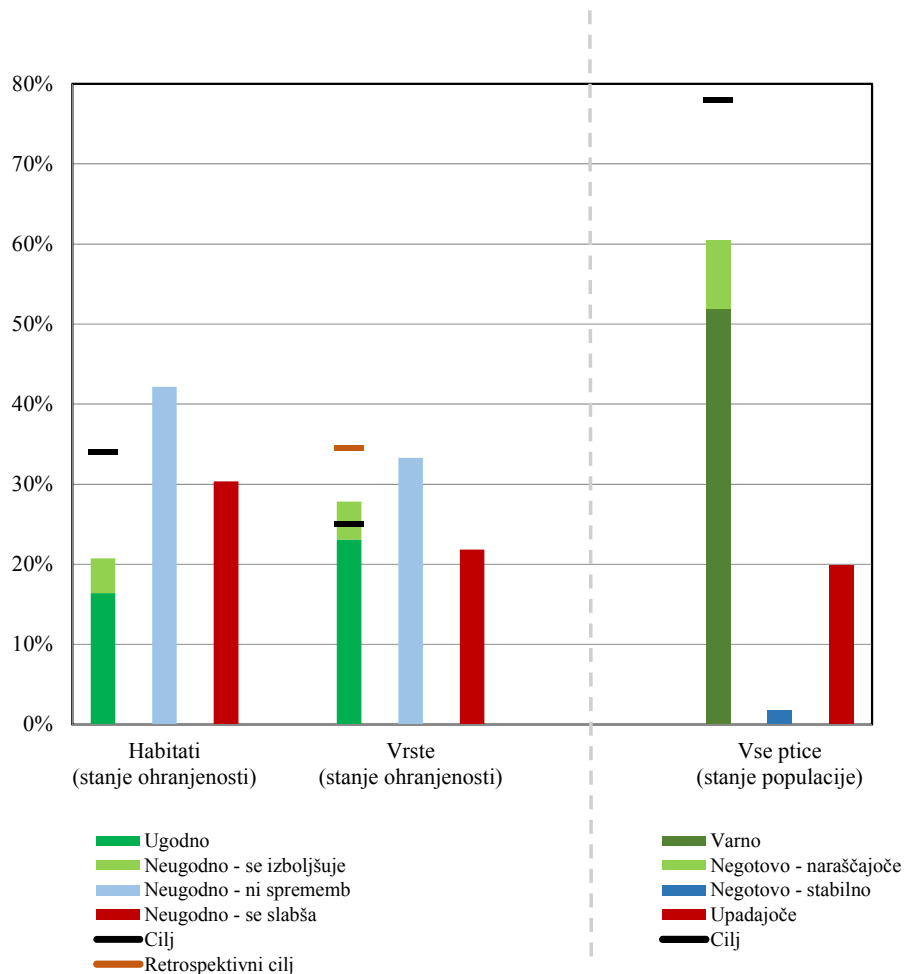
Slika 8 prikazuje napredek pri doseganju zastavljenih ciljev. Vendar pa je pri primerjavi ocen za različna obdobja bistveno, da se v čim večji meri zagotovi, da so ugotovljene spremembe resnične in ne zgolj rezultat boljše razpoložljivosti podatkov ali drugačne metodologije¹³. Glavne točke so:

- Na področju habitatnih tipov doslej ni bilo pomembnejših sprememb. Ocene, prej določene kot ugodne, so ostale takšne. Pri nobenem dodatnem habitatu ni bilo doseženo ugodno stanje ohranjenosti (16 %). 4% ocen je zdaj neugodnih, vendar se izboljšujejo, 30 % ocen se še vedno slabša, 42 % ocen pa se ni spremenilo od leta 2006¹⁴.
- Spremembe med obdobji poročanja za vrste je težje oceniti. Izboljšanje podatkov in metodologije je poleg morebitnih resničnih sprememb samega stanja pomembno vplivalo na ocene. Ob upoštevanju tega se zdi, da je za 22 % vrst, in ne 17 %, verjetno, da so imele ugodno stanje leta 2007. Glede na navedeno je mogoče sklepati, da je dejansko povečanje deleža ugodnih ocen za vrste zelo majhno (1–2 % več kot leta 2007). Slika 8 torej deluje tudi retrospektivno, saj kaže, kakšen bi bil resničen cilj, če bile te vrste leta 2007 ocenjene kot ugodne. Ob upoštevanju vseh ocen vrst je 5 % ocen zdaj neugodnih, vendar se izboljšujejo, 22 % ocen se še vedno slabša, 33 % ocen pa se ni spremenilo od leta 2006.
- Delež ocen vrst ptic v „varnem“ stanju je še vedno 52 % (enako kot leta 2004). Od vseh ocen ptic skupaj je 8,5 % vrst negotovih, vendar naraščajočih, 2 % negotovih in stabilnih, 20 % pa priča o nadaljnjem upadanju.

Zdi se, da je splošni trend za habitate okvirno podoben trendu za vrste. Tiste, ki so že v ugodnem/varnem stanju, ostajajo stabilne ali pa se izboljšujejo. Majhen delež neugodnih/negotovih ocen se sicer izboljšuje, vendar se večji delež, ki je bil prehodno ocenjen kot neugoden, še naprej slabša. Če se trendi močno ne izboljšajo, cilja št. 1 ne bo mogoče doseči do leta 2020.

¹³ Za več podrobnosti glej poročilo EEA št. 2/2015 – Stanje narave v EU: Rezultati poročanja v okviru direktiv o naravi 2007–2012.

¹⁴ Vključno s tistimi, ki so ostale „neznane“.

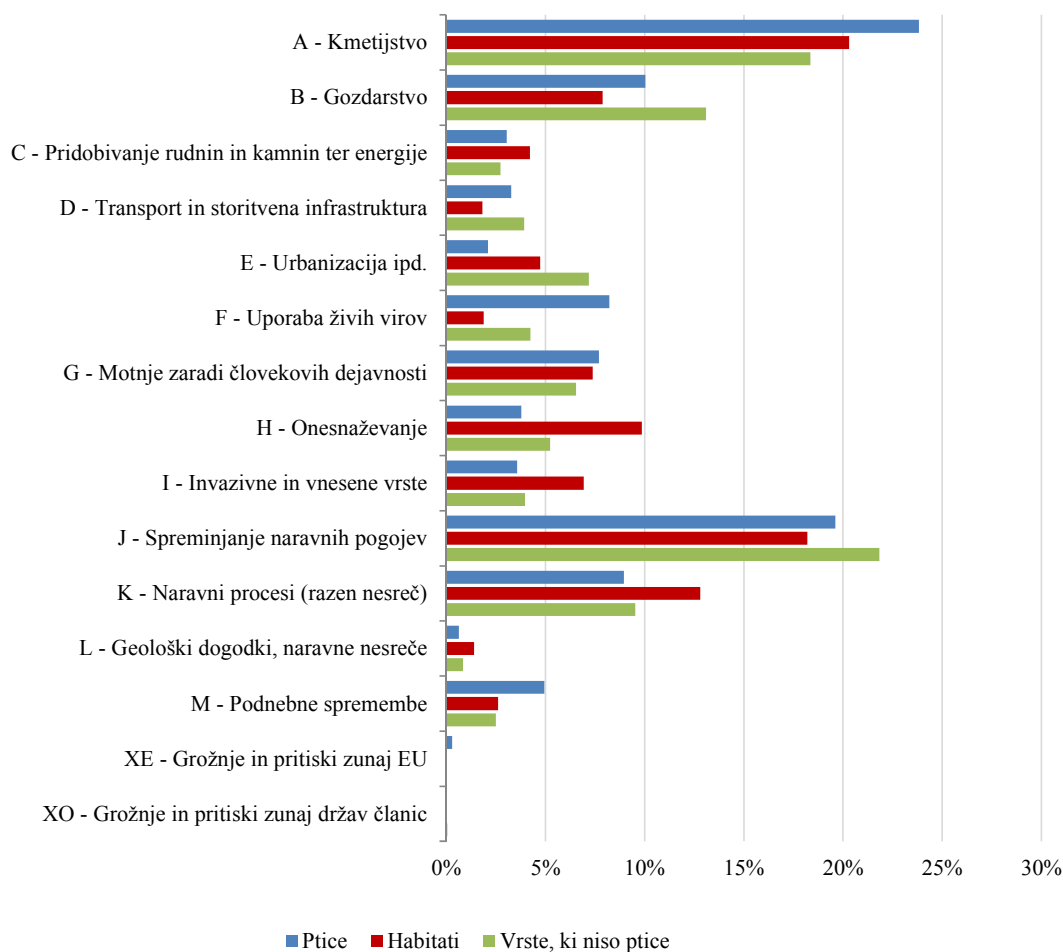
Slika 8 — Napredek pri doseganju cilja št. 1 strategije za biotsko raznovrstnost (primeri „ni znano“ niso prikazani)

4. PRITISKI IN GROŽNJE

Za boljše razumevanje dejavnikov, ki vplivajo na stanje in trende, so države članice zagotovile strukturirane informacije o pritiskih in grožnjah,¹⁵ tj. temeljnih vzrokih, ki vplivajo na vrste in habitate. V primeru kopenskih sistemov (slika 9) so „kmetijstvo“ in „spremembe naravnih pogojev“, ki jih povzroči človek, največje težave, ugotovljene za vse tri skupine (ptice, druge vrste in habitate). Kar zadeva „kmetijstvo“, so spremembe načinov obdelovanja, paša (vključno z opuščanjem pastirskih pašnih sistemov/pomanjkanjem paše), gnojila in pesticidi najpogosteje omenjeni pritiski in grožnje. Kar zadeva „spremembe naravnih pogojev“, so dejavniki, o katerih se najpogosteje poroča, naslednji: spremembe hidroloških pogojev in pogojev vodnih teles, ki jih povzroči človek, spremembe hidrografskega delovanja, zmanjšanje povezanosti habitatov in odzemanje vode iz podzemnih voda. Ta ocena je skladna s tisto, ki je bila opravljena v skladu z okvirno

¹⁵ Države članice so morale vsako ugotovljeno grožnjo/pritisk glede na pomembnost oceniti z „visoko“, „srednje“ ali „nizko“.

direktivo o vodah – v njej je ugotovljeno, da sta kmetijstvo in hidromorfologija glavna pritiska, ki vplivata na vodna telesa¹⁶.

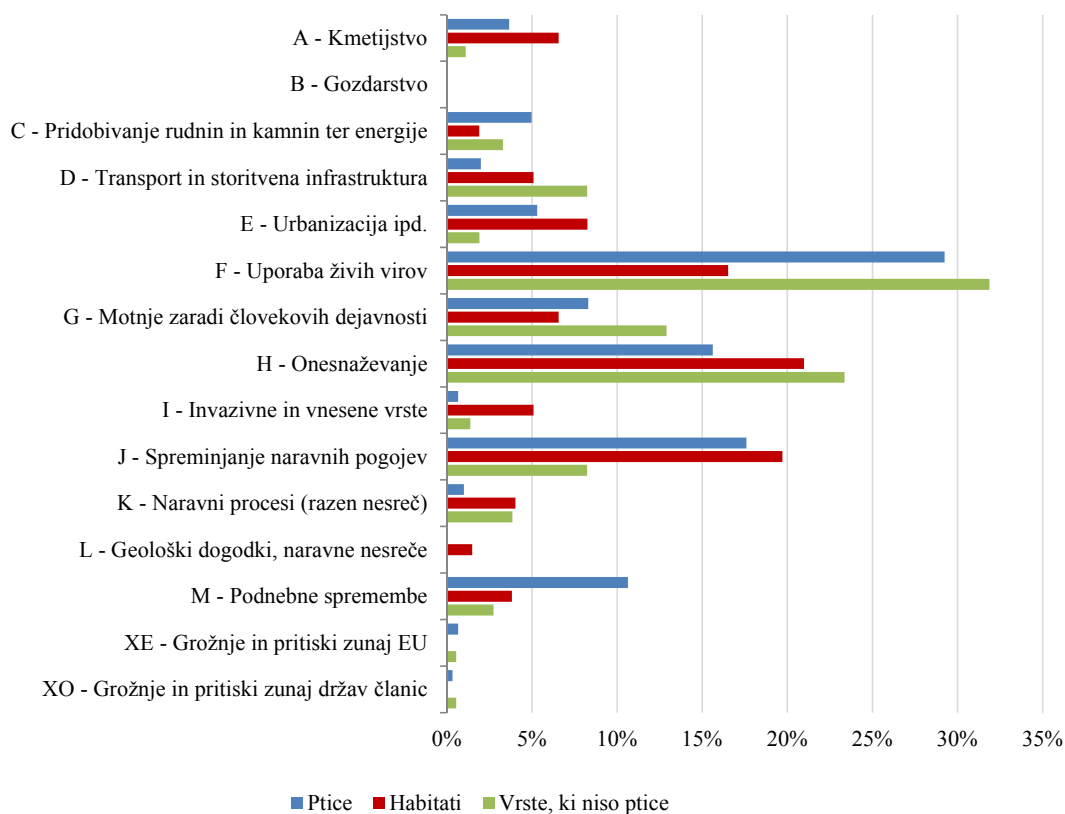

Slika9 – Pogostost (%) visoko uvrščenih pritiskov in groženj 1. stopnje (skupaj) – kopno

Kar zadeva morske sisteme, se kot glavna pritiska in grožnji navajata „*uporaba živih virov*“ (predvsem ribolov in pobiranje morskih virov, pa tudi – v manjši meri– ribogojstvo) in „*onesnaževanje*“ (slika 10).

Kot pomembni se navajajo tudi „*spreminjanje naravnih pogojev*“ (poglabljanje dna, spreminjanje hidroloških režimov in upravljanje obal) in „*motnje zaradi človeških dejavnosti*“, pa tudi vpliv podnebnih sprememb na morske ptice.

¹⁶ Glej Načrt za varovanje evropskih vodnih virov COM(2012) 673 ter Sporočilo Komisije v zvezi z okvirno direktivo o vodah in direktivo o poplavih: Ukrepi za doseg „dobrega stanja“ voda v EU in za zmanjšanje poplavne ogroženosti COM(2015) 120.

Slika 10 – pogostost (%) visoko uvrščenih pritiskov in groženj 1. stopnje (skupaj) – morje

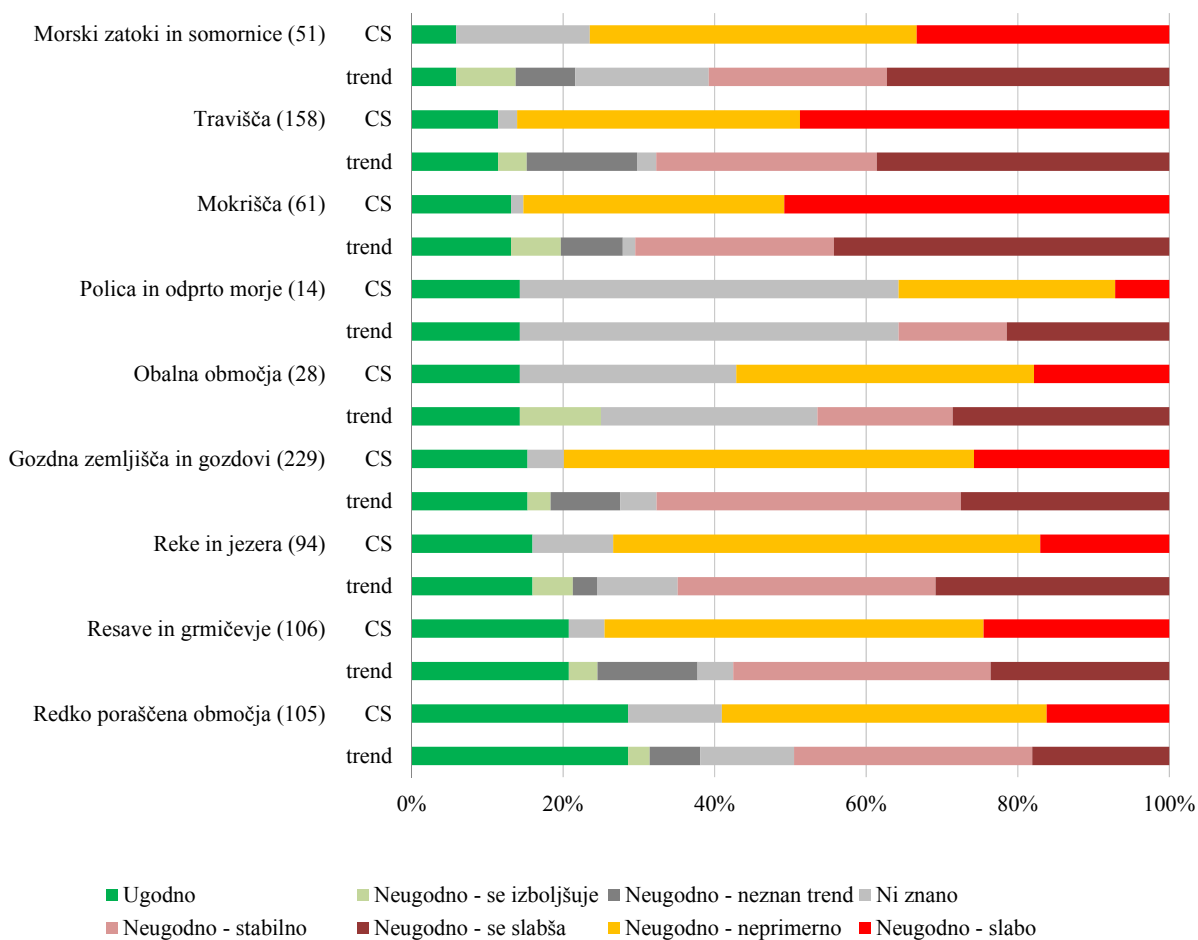
5. EKOSISTEMSKI VIDIK

Opravljen je bila analiza stanja ohranjenosti in trendov za habitate in vrste glede na njihovo povezanost z ekosistemi, navedenimi v tipologiji, razviti na podlagi pobude EU „Kartiranje in ocenjevanje stanja ekosistemov ter njihovih storitev“ (MAES)¹⁷. Slika 11 prikazuje stanje ohranjenosti ter trende habitatov in vrst glede na vrsto ekosistema.

5.1. KOPENSKI EKOSISTEMI

Stanje ohranjenosti ter trendi habitatov in vrst se med različnimi kopenskimi ekosistemi občutno razlikujejo. Med travišči in mokrišči je največji delež habitatov v neugodnem – slabem in slabšajočem se stanju. To potrjujejo tudi ugotovitve o pritiskih in grožnjah, ki so pokazale, da na te sisteme še posebej vplivajo kmetijstvo in hidrološke spremembe.

¹⁷ <http://biodiversity.europa.eu/maes>.

Slika 11 – stanje ohranjenosti in trendi za habitate glede na vrsto ekosistema (Kartiranje in ocenjevanje stanja ekosistemov ter njihovih storitev – MAES) (število ocen je v oklepaju)

Medtem ko je položaj v zvezi s tema dvema ekosistemoma neugoden v vseh biogeografskih regijah, študije primerov kažejo, da je izboljšanje mogoče, če se sprejmejo primerni, ciljno usmerjeni ukrepi.

- *Travišča*

Naravna in polnaravna travišča so med ekosistemi z največjim številom živalskih in rastlinskih vrst v EU. Travišča, za katera so bili v preteklosti značilni ekstenzivni sistemi upravljanja, so v zadnjih desetletjih močno upadla. Približno 49 % ocen EU za 45 habitatnih tipov travišč v interesu Skupnosti je neugodnih – slabih. Poleg tega skoraj 50 % vrst ptic, povezanih s travišči, upada, stanje ohranjenosti drugih vrst pa je večinoma neugodno.

Sedanji pritiski na travišča vključujejo okrepitev rabe zemljišč, slabe obdelovalne prakse, spremembe rabe zemljišč in opuščanje. V Litvi dve tretjini ocen habitatnih tipov travišč kažeta trende slabšanja, medtem ko so vsa travišča v Združenem kraljestvu v neugodnem – slabem stanju. Zelo razširjene ptice, ki so odvisne od travišč, kot sta kosec (*Crex crex*) in priba (*Vanellus vanellus*), prav tako močno upadajo v EU.

Vendar pa je bilo tam, kjer so bili sprejeti primerni ukrepi na nacionalni ravni in na ravni EU, te negativne trende mogoče spremeniti v pozitivne. V Estoniji so bila na primer velika območja polnaravnih travnišč obnovljena s podporo EU v okviru Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja, Evropskega sklada za regionalni razvoj in instrumenta LIFE. To je omogočilo prilagoditev praks košnje na obstoječih travnikih in ponovno vzpostavitev obsežnih upravljalnih ukrepov za opuščene travnike. Vse to je bilo sprva preizkušeno na območjih omrežja Natura 2000, zdaj pa se pogosteje uporablja za trajnostno upravljanje travnikov.

- *Mokrišča*

Mokrišča, vključno z barji, močvirji in nizkimi barji, so med najbolj ogroženimi ekosistemi v Evropi, saj jih je bilo v zadnjih desetletjih zelo veliko izgubljenih. Predstavljajo sicer le približno 2 % ozemlja EU in 4,3 % območja Natura 2000, vendar so zelo pomembna za številne vrste. Večina habitatnih tipov mokrišč v EU je zaščiteni.

Ocene stanja ohranjenosti kažejo, da je 51 % habitatov, povezanih z mokrišči, v slabem stanju. Spremembe hidrologije, ki jih povzroči človek (npr. izsuševanje), predstavljajo daleč največji pritisk. Na Irskem so na primer vsi habitatni tipi barij, močvirij in nizkih barij v neugodnem stanju ohranjenosti, barja pa se še naprej slabšajo zaradi pridobivanja šote in izsuševanja. Zaradi obsežnega poslabšanja mokrišč v EU populacije nekaterih vrst, ki so močno odvisne od mokrišč, npr. veliki škurh (*Numenius arquata*) ali evropski nižinski urh (*Bombina bombina*) upadajo. Vendar pa je te trende mogoče obrniti. V Belgiji na primer vse ocene habitatnih tipov mokrišč kažejo trende, ki so stabilni ali pa se izboljšujejo, in sicer po zaslugi številnih obsežnih projektov in stalnih prizadevanj na območjih omrežja Natura 2000.

Populacije vrst, ki so odvisne od mokrišč, kot je bobnarica (*Botaurus stellaris*), si po izvajanju ukrepov ohranjanja v njihovih habitatih znatno opomorejo. Enako velja za Združeno kraljestvo, ki je deležno podpore programa LIFE.

5.2. MORSKI EKOSISTEMI

Stanje ohranjenosti in trendi se močno razlikujejo tudi pri morskih ekosistemih (slika 11). Vendar so zaradi razmeroma majhnega števila elementov, povezanih z morjem, ki jih zajema direktiva o habitatih, in visokega deleža ocen „ni znano“, rezultati manj zanesljivi.

61 % vrst ptic, povezanih z morskimi ekosistemi, je varnih. Približno četrtina je ogrožena, kar še poudarja vpliv groženj, kot so plenjenje in motenje kolonij, prilov in onesnaževanje morja.

Zaradi zapletenosti dela v morskem okolju in relativnega pomanjkanja podatkov je bilo pri zaščiti morskih elementov in vzpostavljanju omrežja Natura 2000 (zlasti na morju) doseženega manj uspeha. Vendar pa lahko ukrepi, namenjeni boljšemu in natančnejšemu upravljanju območij in prepovedi škodljivih dejavnosti, pomagajo doseči hitro izboljšanje. Na Irskem je na primer nedavno izboljšanje stanja ohranjenosti alge maerl (*Lithothamnium coralloides*) povezano s sistemom varstva iz direktive o habitatih. Tudi nekaterim ogroženim vrstam morskih ptic so pomagali ukrepi ohranjanja v okviru omrežja Natura 2000: Populacija

rožnate čigre (*Sterna dougalli*) se je v EU znatno povečala po zaslugi varovanja in upravljanja gnezdišč, vključno z nadzorom nad plenilci.

6. VLOGA OMREŽJA NATURA 2000

Omrežje Natura 2000, ki vključuje posebna območja varstva (POV) v skladu z direktivo o pticah in posebna ohranitvena območja¹⁸ (POO) v skladu z direktivo o habitatih, zajema območja velikega pomena za ohranjanje biotske raznovrstnosti. Trenutno vključuje več kot 18 % kopnega EU in 4 % evropskih morij. To je osrednji instrument direktiv o naravi za zagotavljanje dobrega/ugodnega stanja vrst in habitatov. V trenutnem obdobju poročanja je število območij naraslo za 9,3 % (POO) in 12,1 % (POV), medtem ko je območje, ki ga zajema omrežje, naraslo za 41,2 % (POO) in 28,9 % (POV). Večina teh povečanj je povezana s pristopom Bolgarije in Romunije, ki sta leta 2007 pristopili k EU, in z morskim delom omrežja.

Medtem ko je bil dosežen tudi pomemben napredek pri določanju POO v nekaterih državah članicah in je bilo opravljeno nadaljnje delo v zvezi z načrtovanjem upravljanja, je treba celotni potencial omrežja še uresničiti. To pa zato, ker potrebni ohranitveni ukrepi za območja še niso bili v celoti uvedeni, npr. glede na poročila so za samo 50 % območij pripravljene celovite načrte upravljanja. Prav tako se zdi, da je bilo v nekaterih državah članicah¹⁹ premalo naložb, da bi bilo ta cilj mogoče doseči, in da priložnosti, ki jih ponujajo na primer skupna kmetijska politika, skupna ribiška politika in regionalna politika EU, niso bile v celoti izkoriščene.

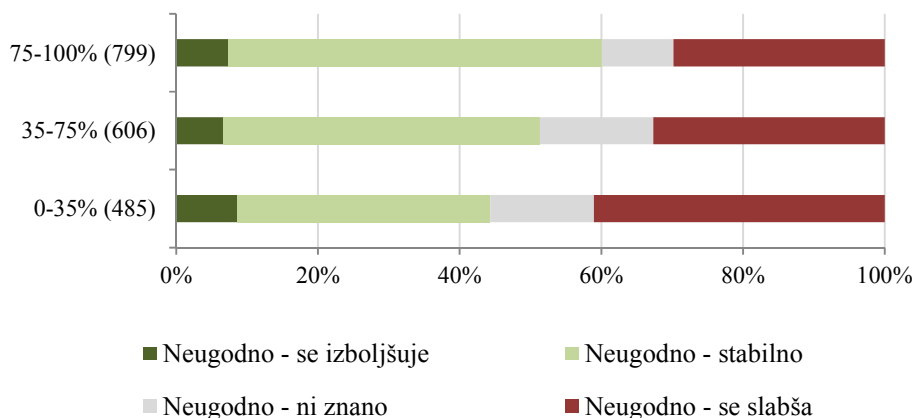
6.1. PRISPEVEK MREŽE K STANJU OHRANJENOSTI (DIREKTIVA O HABITATIH)

Mreža v različnem obsegu zajema habitatne tipe iz Priloge I in vrste iz Priloge II navedene direktive, za katere so določena POO. Za povezavo omrežja Natura 2000 s stanjem in trendi so bile ocene glede na obseg, v katerem se habitatni tipi in vrste zastopani v omrežju Natura 2000, razdeljene v tri skupine, in sicer zastopanost nad 75 % (visoka), 35–75 % (srednja) in manj kot 35 % (nizka) (glej sliko 12).

¹⁸ Območja v skladu z direktivo o habitatih predlagajo države članice in so najprej znana kot „Območja, pomembna za Skupnost“ (OPS), potem so formalno poimenovana POO – podatki v tem poročilu se nanašajo na oboje.

¹⁹ Financiranje omrežja Natura 2000 – naložbe v omrežje Natura 2000: Zagotavljanje koristi za naravo in ljudi, SEC(2011) 1573 final, 12.12.2011.

Slika 12 — trendi stanja ohranjenosti habitatov iz Priloge I, ki so jih države članice ocenile kot neugodne (za habitate z več kot 75 %, 35–75 % in manj kot 35 % območij zajetih v omrežju Natura 2000)

Splošnega stanja ohranjenosti habitatov in vrst ni mogoče pripisati zajetosti območij v omrežju Natura 2000. Vendar pa je trend stanja ohranjenosti²⁰ habitatov in vrst v neugodnem stanju tesno povezan z zajetostjo območij v omrežju Natura 2000. Delež območij, katerih stanje se glede na oceno slabša, je višji v primerih nizke zajetosti (0–35 %) kot v primerih visoke zajetosti (75–100 %). Nasprotno pa je za območja z relativno višjo zajetostjo v omrežju Natura 2000 bolj verjetno, da bodo ocenjena kot stabilna. To poudarja ključno vlogo omrežja za stabilizacijo stanja ohranjenosti

Zanimiv primer je mogoče najti na Poljskem, kjer je 80–90 % prizadetih apnenčastih travnišč habitatnega tipa 6210 zajetih v omrežje. Ta habitat je bil v preteklosti pogosto opuščeno ali slabo upravljan. Njegovo stanje se je pred nedavnim izboljšalo po zaslugi ohranitvenih ukrepov, izvedenih na območjih omrežja Natura 2000, ki so vključevali odstranjevanje grmičevja, košnjo in v nekaterih primerih ekstenzivno pašo. Ti ukrepi, financirani predvsem iz sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj, so omogočili postopno povečanje površine tega travniškega habitata ter zmanjšanje razdrobljenosti. To je posledično pomagalo pri okrevanju endemičnega suslika (*Spermophilus suslicus*), katere populacija skoraj v celoti živi na območjih, zajetih v omrežju Natura 2000. Ta primer jasno kaže, kako lahko človekove dejavnosti, tudi z gospodarskim namenom, pomagajo pri ohranjanju habitatov in vrst, če se izvajajo trajnostno.

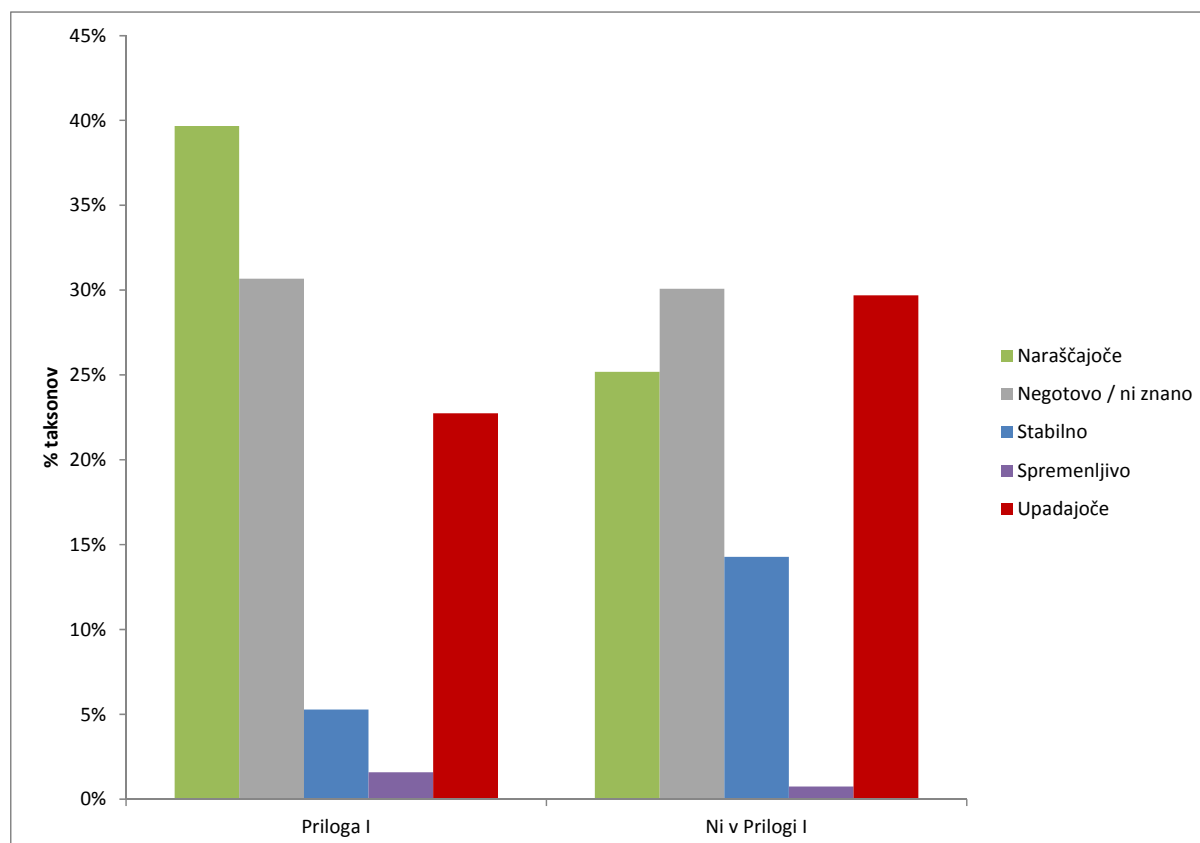
6.2. TRENDI ZA VRSTE V ODVISNOSTI OD OMREŽJA POV (DIREKTIVA O PTICAH)

Večji delež vrst ptic iz Priloge I, za katere je določitev POV navedena kot ključni ukrep, kaže povečanje trendov plemenske populacije (slika 13) v primerjavi z vrstami, ki niso vključene v to prilogo. Iz tega sledi, da ciljno usmerjeni ukrepi za ohranjanje teh vrst, zlasti upravljanje

²⁰ in za kratkoročne trende populacij za vrste.

POV, pozitivno vplivajo na njihove populacije. Vrste in podvrste iz Priloge I, za katere so bili pripravljene akcijski načrti EU za posamezne vrste in ki imajo prednost pri financiranju v okviru programa LIFE, izkazujejo še večji delež trendov povečanja populacije.

Približno 35 % vrst iz Priloge I, katerih populacije se dolgoročno zmanjšujejo, kratkoročno kažejo naraščajoče ali stabilne trende. To je jasno znamenje stabilizacije in v nekaterih primerih izboljšanja stanja. Vendar pa se 45 % tistih, ki se dolgoročno zmanjšujejo, zmanjšuje tudi kratkoročno, kar pomeni, da je še vedno potrebno veliko pozornosti in prizadevanj za preprečevanje teh upadov.

Slika 13 – dolgoročni (od leta 1980) trendi plemenske populacije (%) glede na prilogo

Evrazijski žerjav (*Grus grus*), simbolična vrsta iz priloge I, katerega razmnoževalna območja, počivališča in prezimovališča so deležna posebne zaščite v okviru omrežja Natura 2000 in za katerega je bilo izvedenih veliko ciljno usmerjenih ohranitvenih ukrepov, si je po velikosti populacije in obsegu izjemno opomogel, odkar je na začetku 80. let začela veljati direktiva o pticah.

7. ZAKLJUČKI

To je druga ocena stanja ohranjenosti v skladu z direktivo o habitatih in omogoča izvedbo prvih primerjalnih ocen na ravni EU. Dodatna prednost je, da je bil od zadnjega obdobja poročanja dosežen precejšen napredek pri poznavanju stanja in trendov za zaščitene vrste in

habitate. Poleg tega je bilo podobno poročanje izvedeno v skladu z direktivo o pticah, kar je omogočilo prvo celovito oceno stanja in trendov za vse vrste, ki jih zajema zakonodaja EU s področja narave.

Nekatere vrste in habitati, ki jih ta zakonodaja zajema, kažejo znake okrevanja, o čemer pričajo tudi zgodbe o uspehu iz različnih delov Evrope. Obstajajo jasni znaki, da ima omrežje Natura 2000 pomembno vlogo pri stabilizaciji habitatov in vrst v neugodnem stanju, zlasti tam, kjer so bili v zadostnem obsegu sprejeti ohranitveni ukrepi.

Vendar pa se splošno stanje vrst in habitatov v EU v obdobju 2007–2012 ni bistveno spremenilo, saj je veliko habitatov in vrst v neugodnem stanju, pomemben delež le-teh pa se še dodatno slabša. Za doseg cilja št. 1 strategije za biotsko raznovrstnost EU 2020 so torej potrebni veliko intenzivnejši ohranitveni ukrepi. Posebno skrb zbuja nekatere skupine vrst, kot so sladkovodne ribe, in habitati, kot so travišča ali mokrišča. Če želimo spremeniti te trende v pozitivne, se je treba spopasti z znatnimi pritiski in grožnjami zaradi sprememb kmetijskih praks in nadaljnjih sprememb hidroloških pogojev, pa tudi s prevelikim izkoriščanjem in onesnaževanjem morskega okolja.

Učinkovito upravljanje in obnovitev območij omrežja Natura 2000 je osrednjega pomena pri doseganju ciljev direktiv. Kljub napredku pri vzpostavljanju omrežja ni bil dosežen zadosten napredek pri uvajanju ohranitvenih ciljev in ukrepov, ki bi v celoti upoštevali potrebe zaščitene habitatov in vrst. Glede na poročila so do konca leta 2012 le za 50 % območij obstajali celoviti načrti upravljanja. Instrumenti financiranja EU, ki ponujajo možnosti za podporo upravljanja in obnovo omrežja Natura 2000, niso bili v zadostni meri izkoriščeni²¹.

Stanje ohranjenosti vrst in habitatov je mogoče izboljšati prek ciljno usmerjenih ukrepov, kot je bilo dokazano na primer s programom LIFE Nature in prilagojenimi kmetijsko-okoljskimi ukrepi, ki jih sofinancira Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja. Komisija sodeluje z državami članicami in deležniki na biogeografski ravni EU, da bi tako spodbujala izmenjavo izkušenj in dobrih praks na področju upravljanja in obnove. Takšne izboljšave bodo še naprej omogočale znatne gospodarske koristi iz obširnih ekosistemskih storitev, ki jih zagotavlja omrežje Natura 2000. Koristi, katerih vrednost je ocenjena na 200 do 300 milijard EUR samo za kopenska območja, vključujejo shranjevanje ogljika, zmanjševanje naravnih nesreč, čiščenje vode, zdravje in turizem²². Te koristi bi morale spodbujati nadaljnje naložbe v omrežje.

V okviru programa REFIT (program ustreznosti in uspešnosti predpisov Komisije) je Komisija pred kratkim začela s „preverjanjem ustreznosti“ direktiv o naravi, da bi ocenila, ali direktivi služita svojemu namenu. Preverjanje ustreznosti bo osredotočeno na najrazličnejša vprašanja v zvezi zakonodajo, in sicer z njeno uspešnostjo, učinkovitostjo, skladnostjo, ustreznostjo in dodano vrednostjo EU. Poročilo o stanju narave bo zagotovilo pomembne podatke za preverjanje ustreznosti, zlasti kar zadeva učinkovitost zakonodaje. Rezultati bodo upoštevani tudi v okviru vmesnega pregleda strategije EU za biotsko raznovrstnost.

²¹ Financiranje omrežja Natura 2000 – naložbe v omrežje Natura 2000: Zagotavljanje koristi za naravo in ljudi, SEC(2011) 1573 final, 12.12.2011.

²² Ocena splošne gospodarske vrednosti koristi, zagotovljenih v okviru omrežja Natura 2000, Inštitut za evropsko okoljsko politiko (dec. 2011)